RUSKI INWALID

N°. 169.

WTOREK 24. *Lipca* 1817.

CZYLI

WIADOMOŚĆI WOJENNE.

Zawarcie. Wiadomości kraiowe: s Peterzburga; z Niższego Nowgorodu; z Odessy. Królestwo Polskie: z Warszawy. — Wiadomości zagraniczne: Francyia. Włochy. Portugaliia.

WIADOMOSCI KRAJOWE.

S Peterzburga, 24. *Lipca.*

W przeszłą Niedzielę, to iest 22. b. m, przybył do tey stolicy Xiąże Jmść *Ogiński*, Senator Państwa Rossyyskiego, i stanął w oberży Demuta.

W następuiącym numerze kommunikować będziemy czytelnikom naszym Wiadomość o faierwerku, który w przeszłą Sobotę miał mieysce w *Oranienbaumie*, iako też o uroczystości Imienin *Nayiaśnieyszey Cesarzowey* MARYI obchodzoney w *Peterhofie*. Dziś niemaiąc o tem dokładney wiadomości, przestaiemy na doniesieniu iaką postać miała stolica tuteysza w dzień ten swięta matki swoiego Pana. Peterzburg, ta stoli[illegible]naku, okazałości, przepychu, a nawet i zb[illegible] gdzie na ulicy za łoskotem poiazdów słyszeć niemożno obok nas mówiącego, za tłumem płynącego prawie ludu przeyść niepodobno, gdzie, utrudzone oczy blaskiem i powabem nieprzeliczonych piękności, niewiedzą w którą się zwrócić stronę; Ten sam Peterzburg, w dniu tak wielkim, zamieniony prawie w pustynię, smutny tylko i ponury wystawiał widok, niebo nawet posępne, które w *Peterhofie* dopomogało do wydania bardziey okazałości i uprzyiemnienia przechadzek, zakrywaiąc słońce, tu powiększało iescze posępność; Peterzburg podobny do nieszczęśliwego kochanka, zazdroszczącego pomyślności szczęśliwszemu rywalowi, samotny i ponury w przyszłości zdawał się tylko pokładać nadzieie. — Piękna ulica *Newskiego Prospektu* wolna od poiazdów, w południe, w dzień Imienin Cesarzowey, naydoskonalszy wystawiała obraz naygłuchszey północy. — Bulwary próżne, ogrody otwarte, lecz oprócz drzew nic niemaią, Newa spokoyna, iak zwierciadło, ani naymnieyszey niewidać na niey łódki. — Kawiarnie, Cukiernie, Traktyiery, Kluby, wszystko to opustoszałe. Ostrów Krestowski, który zwyczaynie w Niedziele mnostwo nieprzeliczone rożnego stanu, płci i wieku zebranych spaceruiących, zamienia w krainę zaczarowaną, na którey co się dzieie niepodobno widzieć będąc i naybliżey, tak ią obłoki s kurzu zakrywaią przed oczyma ciekawych, a każdy z niey powracaiący niesie piętno bytności tam swoiey na poieździe, sukniach, a nawet i twarzy, dziś o półmili daie widzieć na sobie iak na xiężycu góry, lasy, gaie, wody, łąki; ale ani iednego człowieka i smutna, zdaie się temi odzywać słowy: *Wszystko dziś w Peterhofie.*

Wspomnieliśmy niedawno w pismie naszem o

pensyi Pastora *Kollensa* i zostawiliśmy na przyszłość donieść czytelnikom naszym o niektórych przynaymniey szczegółach, tyczących się przedmiotów daiących się w tem naukowem zaprowadzeniu. Dzisiay przedsięwzięliśmy choć w krótkich słowach zadość uczynić przyrzeczeniu naszemu:

Pensyia ta podzielona iest na trzy klassy, s tych każda ma dwa oddziały. Przedmiotami nauk są nayprzod iezyki: *Rossyyski*, *Niemiecki* i *Francuzki*. W uczeniu których zachowane iest takie stopniowanie: w klassie 3 młodzież zatrudniona iest *czytaniem*, *pisaniem i poczatkami grammatyki*. Przedmiotem klassy drugiey iest *dalszy ciąg grammatyki*, *syntaxis i początkowe zatrudnienia stylu*. W klassie nakoniec trzeciey *dalszy ciąg syntaxis*, *wprawa do dobrego stylu*, *Poezija*, *Wymowa i Literatura*. Dotego należą iezyki *Łaciński*, *Angielski*, *Religiia*, *Matematyka*, *zdeymowanie planów woiennych*, *Fizyka*, *Historyia naturalna*, *Kaligrafiia*, *Rysunki*, *Tańce i Fechty*.

Roskład lekcyi tak iest ułożony, iż ięzyk Francuzki daie się, sześć razy w tygodniu, dla poczynaiących zaś ośm razy. Niemieckiego ięzyka uczniowie każdey klassy biorą sześć godzin w tygodniu; ięzyk Rossyyski w pierwszey klassie przez 4 godziny w tygodniu w innych zaś klassach godzin sześć; Angielski i Łaciński w każdey klassie po godzin 2. Matematyka czysta w obydwiuch wyższych klassach po godzin 2. Arytmetyka w klassie pierwszey daie się godzin 2, w klassie drugiey trzy, a w trzeciey godzin cztery. Zdeymowanie planów woiennych godzin cztery; Fizyka w klassach wyższych godzin 2; Jeografia w pierwszey klassie godzin 2, a w 2 niższych po godzin 3; Statystyka w klassie pierwszey godzin 2; Historyia Naturalna w wyższey klassie godzin dwie, a w niższych po godzin 3. Fechty daią się we wszystkich klassach po godzin trzy; Tańce po godzin 2, także we wszystkich klassach.

Nauka Religii daie się uczniom wyznania Protestantskiego godzin 4 w tygodniu, uczniom zaś wyznania Greckiego godzin dwie. Nadto ukształcenie serca i sposobu myslenia uczniów, stanowi iedno z nayważnieyszych zatrudnień tak nauczycieli każdego szczególnie, iakoteż samego Dyrektora. Nadwszystko daie się poznać uczniom cel ostateczny wszystkich nauk i wiadomości człowieka, to iest że one tyle tylko są potrzebne i użyteczne, ile przekonywaiąc nas o wielkości dzieł Przedwiecznego, ukazuiąc słabość i niedostateczność sił naszych, wskazuią drogę, po którey idąc, możemy trafić do źródła doskonałości nieskończoney.

Z liczby Nauczycieli trudniących się wykładaniem wyżey wspomnianych przedmiotów, sześciu mieszka w samym że domu gdzie iest pensyia: iako to: Pan *Kollens* młodszy, nauczyciel matematyki; P. *Seyfert*, nauczyciel iezyka Niemieckiego, Historyi Naturalney, Fizyki i Jeografii; P. *Melin*, nauczyciel także ięzyka Niemieckiego, Arytmetyki, Jeografii i Statystyki; P. *Giro*, nauczyciel ięzyka Francuzkiego w klassach wyższych Wymowy i Historyi powszechney; P. *Walad*, dla nauki iezyka Francuzkiego w klassach niższych; P. *Przesiecki*, nauczyciel Rossyyskiego i Łacińskiego iezyków; P. *Maximów*, uczy zdeymować plany woienne; P. *Trendelenburg* iest nauczycielem sztuki pięknego pisania; P. *Filipson* daie lekcyie rysunków; PP. *Haverman* i *Ziwerbrug* uczą Fechtów; nakoniec P. *Bałaszów*, trudni się uczeniem tańców.

Z Niższego Nowgoroda, 4. *Lipca*.

Statki, wysłane s Peterzburga 21. Maia, przewożące pomniki: Obywatela *Minina* i Xiążęcia *Pożarskiego*, przybyły tu 1. b. m. Biskup tuteyszy *Moyzesz*, w towarzystwie Duchowieństwa i Gubernator Cywilny maiąc z sobą wielu urzędników i szlachty pełni uszanowania dla pamięci tych nieśmiertelnych mężów, natychmiast udali się na statki. Obywatele różnego Stanu, płci i wieku od rana do późney nocy ziezdzaią się w wielkiem mnóstwie, dla widzenia tych znakomitych tak z ważności przedmiotu swoiego, iak z doskonałości wydaiącey się w wykonaniu pomników. A ponieważ statki, na których przybyły tutay, niemogą płynąć dla ogromu swoiego po rzece *Oka* do Moskwy, robią się przeto inne mnieysze, i w przeciągu kilku dni pomniki wyprawione będą na nich, w połowie zaś Sierpnia niechybnie staną na mieyscu przeznaczenia, zwłascza uważaiąc szybkość z iaką pr[illegible]ły tak daleką drogę s Peterzburgu do nas. Tak odległa przeprawa, odbyta w tak krótkim czasie, zadziwiła wszystkich mieszkańców tuteyszych, uważaiąc albowiem ciężkość ładunku, tak rychłe dokonanie podróży zdaie się niepodobnem; lecz z drugiey strony, kiedy zwracamy uwagę na starania i usilności, iakich Rząd dokłada do udoskonalenia spławów kraiowych, i do zasilenia wszystkich źródeł stanowiących iego pomyślność, niemożemy się wprawdzie niezadziwić nad wielkim postepem skutków tych usilności, lecz toż samo podziwienie, zmienia się w prawdziwą wdzię-

czność, iaką się serce każdego s poddanych napełnia dla dzieł równie wielkiego, iak dobrego Monarchy. — Wszystko, na co tylko obrócim oczy, wszystko postępuie w naszey oyczyźnie, wszystko nosi piętno mądrości i dobroci iey Oyca.

Z Odessy, 1. Lipca.

Dnia wczorayszego powrócił do miasta naszego Jenerał piechoty Hrabia *Langeron*, Woienny Gubernator Chersoński, a dnia dzisieyszego przyymował urzędników tuteyszych.

KRÓLESTWO POLSKIE.

Z Warszawy, 15. Lipca.

Deputacyia do ułożenia Proicktu Procedury Sądowey cywilney i karzącey.

Przeięta iest ważnością przedmiotu poleconego sobie przez Dekret Namiestnika Królewskiego daty 27. Maia r. b. na posiedzeniu Rady Administracyyney wydanego, iak następuie:

W Imieniu Nayiaśnieyszego
ALEXANDRA I.
CESARZA WSZECH ROSSYI, KRÓLA POLSKIEGO, etc.
NAMIESTNIK Królewski w Radzie Stanu.

Gdy dla wszystkich Konstytucyią kraiową obiętych Sądów cywilnych i karzących ułożenie postępowania Sądowego, iest nieodbicie potrzebném, chcąc zatem dzieło tak ważne, wymagaiące doyrzałey rozwagi i czasu przyśpieszyć, do ułożenia proiektu postępowania sądowego, oddzielną ustanowić Deputacyią umyśliliśmy i ninieyszém stanowiemy:

§. 1. Deputacyia składać się będzie z Prezyduiącego i dwóch Członków.

§. 2. Na Prezesa mianuiemy JW. Wincentego Grzymałę Senatora Kasztelana, na Członków Radcę Stanu i Członka Kommissyi Rządowey Sprawiedliwości Antoniego *Wyczechowskiego*, i Prezesa Sądu Kryminalnego Woiewództwa Lubelskiego Xawerego Potockiego.

§. 3. Dzieło sobie powierzone z całą gorliwością Deputacyia przyśpieszać będzie, a wygotowane do dalszego podług przepisów Konstytucyynych działania przez Kommissyią Rządową Sprawiedliwości Nam przedstawi.

Wykonanie ninieyszego Postanowienia Kommissyi Rządowey Sprawiedliwości polecamy.

Działo się w *Warszawie* na posiedzeniu Rady Administracyyney dnia 27. Maia 1817 roku.

(Podpisano) *Zaiączek.*
Minister Sprawiedliwości
(Podpisano) *W. Sobolewski.*
Radca Sekretarz Stanu, Jenerał Brygady
(Podpisano) *Kossecki.*

Ukontentowanie łaskawie Panuiącego Nam Króla, oczekuiącego, aby iuż spadały na obywatelów owoce Konstytucyi dobroczynnie od tegoż Pana Nam nadaney, spokoyność obywatelów i wszystkich mieszkańców ziemi Polskiey w dochodzeniu sprawiedliwości drogami iasnemi, i nic wstecznego ani bocznego niezostawuiącemi, upewnienie sławy Sędziego, ktory teraz iest obwiniany naylepiey nawet sądząc, dla tego, że sądzi podług Procedury za obcą uważaney, chociaż on inaczey sądzić nie może. — Wszystko to iest i będzie celem do którego Deputacyia zmierzać usiłuie.

Konstytucyia wyszczególnia Instancyie sądowe. Formy więc postępowania sądowego do porządku przepisanego Konstytucyią stosować się będą.

Deputacyia ma i to na rzetelney uwadze, że duch czasu, ziemia wstrząśniona rozmaitemi zmianami opinii i potęgi, cała obecna jeneracya w epoce zamętów do swoiey doyrzałości przyprowadzona, nakazuią Deputacyi z naysurowszą troskliwością, kształt postępowania sądowego stosować do poięcia i użyteczności tych, którzy czyli iako strony sporne, czyli iako obrońcy spraw, czyli iako sędziowie, podług tegoż kształtu Procedury postępować powinni. Wszelkie więc wzory piękne w wyobrażeniu, ale w stosunkach Konstytucyynych narodowych, i czasowych, obce i przeciwne, tyle tylko przyiętemi będą, ile się to da połączyć z Konstytucyią i powszechném obeznaniém narodowém.

Owszem Deputacyia nigdy nie spuści z oczów tego słodkiego dla Polaka postrzeżenia, że Nasz Wspaniałomyślny Monarcha współziomkom naszym do Wielkiego Państwa swoiego Rossyyskiego wcielonym, całkowite prawa narodowe, iakie gdzie znalazł, i formy postępowania sądowego zostawił.

A zatém, że będzie rzeczą przyiemną dla Tegoż Pana, gdy oczekiwana reforma Procedury sądowey dogadzać będzie duchowi Konstytucyi i interessowi mieszkańców Królestwa Polskiego. — Właśnie na tém zyskaią stosunki liczne między współziomkami do Państwa Rossyyskiego wcielonemi, a razem obywatelami tuteyszo-kraiowemi, co do prywatnych interessów zachodzące. — Aby więc Deputacyia tym wszystkim wyżey wspomnionym celom odpowiedziała; aby oczekiwania powszechnego obywatelów w tym tak drogim przedmiocie niezawiodła; aby nazwisko Procedury obcey zupełnie w narodowe przeistoczyła; — Wzyma naprzód Instancyie sądowe, potém obywatelów szczególnych, żeby wziąwszy przed oczy Konstytucyią,

od którey żadna myśl oddaloną bydź nie może, myśli i proiekta swoie względnie Procedury sądowey cywilney i karzącey; — Magistratury sądowe z podpisem Prezyduiącego w tychże bezpłatnie, zaś obywatele szczególni, z własnoręcznym podpisem, opłacaiąc i frankuiąc na pocztę, pod adressem Deputacyi, przesyłać chcialy i chcieli.

Do tych myśli i postrzeżeń, które kto w iakowey materyi do Procedury sądowey podawać zechce, Deputacyia wzywa nayszczególniey Sądy Pokoiu, ażeby względem Sądów gminnych przez Konstytucyią wytkniętych, myśli swoie podawali. — Doświadczenie, którego Sądy Pokoiu, w rozmaitych sprawach pomiędzy mnieyszemi właścicielami i mieszkańcami kraiu naszego bezpośrednie do Sądów gminnych kwalifikowanemi, teraz albo godzonych, albo rozsądzanych nabyły, nadaie im sposobność wytknięcia w proiekcie swoim: iaki sposób postępowania sądowego stosowny do poięcia, do szybkiego rozsądzenia, i razem do odięcia ducha kłutniarskiego iest nayprzyzwoitszy? W tym to właśnie przedmiocie należy zapobiedz, ażeby ludzie próżni z piórem w ręku nie nadużywali zaufania mniey oświeconych, do wprowadzenia ich w pienią, dla siebie zyskowną, a dla stron kosztowną.

Taż Deputacyia dla tego bynaymniey nie uwalniaiąc siebie od namysłu i pracy koło ogólnego proiektu, oświadcza, że w miarę postrzeżeń w pismach tak Władz sądowych, które w doświadczeniu Sądownictwa o ważności użytecznych, a niestosowności wielu innych części używaney dotąd Procedury sądzić mogą; iako też w przełożeniach obywatelów, którzy czyli iako powodowie, czyli iako pozwani dogodności przyzwoitszey w nowey Procedurze oczekuią; — Deputacyia podwaiać będzie usiłowania do wygotowania proiektu zasadom Konstytucyynym i upodobaniu ogólnemu dogadzaiącego.

Nakoniec Deputacyia oświadcza, że proiekta teyże podawane, iedynie tylko wykazać maią proiekt w materyi należącey do Procedury z dowodem stosowności i użyteczności tey materyi, w którey kto myśli swoie podawać zechce. Równie niepowinno się w tychże pismach, które kto podawać będzie, zamykać iakiekolwiek uchybienie pawadze Instytucyy obcych, któreby kto dla tego naganiał, że są obce.

Działo się w *Warszawie* na posiedzeniu dnia 1go Lipca 1817 roku.

Senator Kasztelan, Prezes Deputacyi
Wincenty *Grzymała.*

WIADOMOSCI ZAGRANICZNE.

FRANCYIA.

S Paryża, 10. *Lipca.*

Król prezydował dnia wczorayszego w Radzie Ministrów, która trwała od pierwszey aż do czwartey po południu.

Xiężna *Berry* niewyieżdza iuż nigdzie; lecz się iescze przechadza często w pięknym ogrodzie Elizeum Burbonów. Postanowiono natychmiast oznaymnić Królowi, iak tylko Xiężna uczuie zbliżaiącą się chwilę porodzenia, aby J. K. M. mógł niezwłócznie w towarzystwie osob których albo stopień, albo powinność powołuie do dworu, udać się do rezydencyi Xiężney. Mówią, iż ieżeli dziecko oczekiwane będzie płci męskiey, dadzą mu imie *Henryka.*

— W Departamentach, Biskupi rozmaitych Dyecezyi i Kapituły kościołow wakuiących przystępuią stosownie do życzeń zwierzchników kościoła i kraiu, do nowych określeń podanych przez Oyca Swiętego, tyczących się Biskupstw i Arcybiskupstw w Królestwie Francuzkiem.

WŁOCHY.

Z Rzymu, 1. *Lipca.*

Ugoda podpisana w Paryżu 15. Czerwca załatwiła wszystko, co Akt Kongressu był zostawił iescze do zakończenia.

Po śmierci Xiężney panuiącey Parmeńskiey, prowincyie Łukieskie powrócą pod rząd Wielkiego Xiążęcia Toskańskiego, który ustąpi synowi Xiężney posiadań swoich w Czechach.

— Aresztowano w *Jenui* Pułkownika Francuzkiego *Brun*, dowodzcę buntu w Grenobli, w chwili kiedy siadał na okręt s pięciu swoiemi wspolnikami, chcąc umknąc do Ameryki.

PORTUGALIIA.

Z Lizbony, 18. *Czerwca.*

Przygotowano tu statki na których 2000 woyska popłynie do *Fernambuko.* Powiadaią, iż ma bydź uchwalona pożyczka wynosząca 4 miliony *krusadów* (crusades) dla załatwienia potrzeb takowey wyprawy. Na opłatę zaś procentów takowey pożyczki, ma bydź nałożony podatek na wszystkie przedmioty konsumpcyi w tey stolicy.

W St. Peterzburgu, w Drukarni Karola Kraya.